

NIL GEJMEN
NIKADOĐIJA

DOPUNJENO I IZMENJENO IZDANJE

Prevela
Nevena Andrić

■ Laguna ■

Naslov originala

Neil Gaiman

NEVERWHERE

Copyright © 1996, 1997, 2000 Neil Gaiman

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Posvećeno Leniju Henriju, prijatelju i kolegi,
koji je sve ovo omogućio; i Merili Hajfec,
prijateljici i agentu, koja uvek sve sredi.*

Nikad nisam bio u Sent Džons Vudu. Ne usudujem se. Trebalo bi da se plašim neizmerne noći jelovog drveća, nailaska na pehar crven kao krv i lepeta Orlovih krila.

– *Napoleon s Noting Hila*, G. K. Česterton

Kad dobiješ jednom čakšire i cipele,
Ti, svake noći, zimi,
Sedi pa ih obuj i obuci na sebe
I Hrist nek te k sebi primi

*Večeri ove, večeri ove,
I svake noći, zimi,
Kamin i dom i svetlost sveće,
I Hrist nek te k sebi primi*

Kad dobiješ jednom mesa i pića
I svake noći, zimi,
Ne uzmakni nikad, nikad od vatre
I Hrist nek te k sebi primi.

Pesma o bdenju nad mrtvacem (narodna pesma)

Uvod u ovaj tekst

Čak i ako ste *Nikadođiju* već čitali, ovu verziju po svojoj prilici nikad niste.

Nikadođija je, kako to već biva u ovakvim slučajevima, život započela kao televizijska serija, koju su mi naručili iz *BBC-ja*. I premda emitovana serija možda i nije bila sama po sebi loša, nikako nisam mogao da se pomirim sa činjenicom da ono na ekranu naprosto nije ono što sam imao na umu. Roman se učinio kao najjednostavniji način da iz svoje glave zamisli preselim i u glave drugih ljudi. Knjige tome i služe.

Roman *Nikadođija* se, što se mene tiče, rodio kada smo počeli da snimamo istoimenu televizijsku seriju za *BBC*, manje ili više kako bih sačuvao zdrav razum. U odgovor na svaku izbačenu scenu, svaku nestalu repliku, na sve ono što bi prosto-naprosto izmenili, objavio bih: „Nije bitno, vратиću ja to u romanu“, i tako povratio duševni mir. Ovo se nastavljalo sve dok producent nije došao i rekao: „Izbacujemo scenu na strani dvadeset i četiri, i ako kažeš: 'Vратиću ja to u romanu', ubiću te.“

Posle toga sam govorio isto to, ali u sebi.

Zapravo sam želeo da napišem knjigu koja će na odrasle ostaviti onakav utisak kakav su knjige koje sam voleo kao mladi, knjige poput *Alise u Zemlji čuda*, ili romana o *Narniji*, ili *Čarobnjaka iz Oza*, ostavljale na mene kao dete. I želeo sam da govorim o nevidljivim, zaboravljenim ljudima: da ispričam priču o obespravljenima kroz ogledalo fantastike, koja nam ponekad – po prvi put – skrene pažnju na nešto što smo već toliko puta videli da ga više i ne primećujemo.

Roman sam započeo istog onog dana kad smo krenuli i sa snimanjem televizijske serije – u januaru, u kuhinji stana u južnom Londonu u kom smo snimali. Završio sam u maju, u hotelu u nekom gradiću na jugu Kalifornije.

BBC ju je štampao u avgustu iste godine. Kada je i *Ejvon buks* poželeo da je objavi, zgrabio sam priliku da, u suštini, uradim drugu ruku romana. Zaključao sam se u hotelsku sobu u Svetskom trgovinskom centru i nedelju dana dopisivao materijal namenjen Amerikancima – koji možda ne znaju gde je Oksford strit, ili šta vidite ako se onuda zaputite – i uživao sam u prilici da se vratim tekstu, da proširim i produbim sve što mogu. Urednica u *Ejvon buksu*, Dženifer Herši, bila je sjajna i imala je odličnu moć zapažanja: uglavnom se nismo slagali oko humora. Nije joj se sviđao i bila je ubeđena da američki čitaoci neće moći da svare šale u knjizi koja ne treba da bude isključivo smešna. Želela je i da izbaci drugi prolog, u kom pre početka priče upoznajemo Krupa i Vandemara i, premda mi je bilo krivo, zaključio sam da je u pravu i premestio njihov opis u glavni tekst. (Ovde ga objavljujem na kraju, u prvobitnom obliku, za one radoznale.)

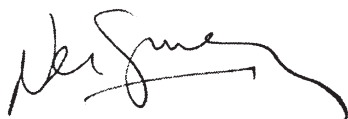
Na kraju sam dodao oko dvanaest hiljada reči i izbacio nekoliko hiljada nekih drugih reči.

Pojedinih sam se otarasio sa zadovoljstvom. Drugih mi je bilo žao.

Nikadođija u ovom obliku, sklopljena od različitih verzija knjige uz pomoć Pita Atkinsa iz izdavačke kuće *Hil haus publishers*, bila je kombinacija prvobitnog teksta objavljenog u Velikoj Britaniji i američkog teksta; a onda sam otklonio nekoliko viškova i stvorio novu i, nadam se, završnu verziju *Nikadođije*, baš kao i glavobolju za bibliografe.

Nastavke ne pišem. Ipak, nadam se da ću se jednog dana vratiti svetu *Nikadođije*. U knjizi po imenu *Izgubljene londonske reke* čitao sam o mesinganom krevetu koji su jednom pronašli u kanalizaciji. Do dana današnjeg niko živ ne zna odakle je dospao ni kako se tamo stvorio.

Kladim se da Karabas zna.

28. jul 2005.

Prolog

U noći uoči odlaska u London, Ričard Mejhju se nije lepo provodio.

Veče je zabavno započelo: prijalo mu je da čita oproštajne kartice i da ga grle raznorazne, ne sasvim neprivlačne, mlade poznanice; uživao je u upozorenjima o tome kako je London pun opasnosti i kojekakvih zala, kao i u kišobranu s mapom londonske podzemne železnice, koji je, kao zajednički poklon, dobio od svih drugara; prvih nekoliko krigli piva mu je leglo; no onda je otkrio kako sa svakom popijenom kriglom uživanje znatno opada; a sada je, sav uzdrhtao, sedeo na trotoaru ispred paba u jednom škotskom gradiću, i vagao da li mu se više isplati da povraća ili ne – i nije uživao uopšte.

U pabu, Ričardovi prijatelji su njegov predstojeći odlazak i dalje slavili s poletom, koji je, za Ričardov račun, počinjao da se graniči s nečim zlokobnim. Sedeo je na pločniku, čvrsto stiskao sklopljeni kišobran i pitao se je li odlazak na jug, u London, uopšte dobra zamisao.

„Da se pripaziš“, reče neki škriputav starački glas. „Ima da te oteraju odatle dok si rekô 'piksla'. A ne bi me čudilo ni da te privedu.“ Sa štrokavog, kljunolikog lica piljila su dva oštra oka. „Jesi li dobro?“

„Jesam. Hvala“, reče Ričard. Bio je mladić svežeg, dečačkog lica, blago kovrdžave kose i krupnih svetlosmeđih očiju; izgledao je nekako raščupano, kao da je tek ustao, zbog čega je suprotnom polu bio privlačniji nego što će sam ikad shvatiti ili poverovati.

Štrokavo lice smekša. „Evo ti, jadničko“, reče starica i tutnu novčić od pedeset centi Ričardu u ruku. „Kol'ko dugo si na ulici?“

„Nisam beskućnik“, objasni Ričard, kome je bilo neprijatno, i pokuša baki da vrati paricu. „Molim vas – uzmite novac. Dobro sam. Samo sam izašao na vazduh. Sutra idem u London“, dodade.

Ona se sumnjičavo zapilji u njega, pa uze pedeset centi i smota ih negde ispod slojeva kaputa i šalova u koje se beše uvila. „Bila sam ja u Londonu“, poveri mu se ona. „Udala se u London. Al' za gada. Mama mi je rekla da se ne udajem za nekoga ko nije odavde, al' bila sam mlada i lepa – ne bi čovek rekô, danas – i pvela sam se za srcem.“

„Ma naravno“, reče Ričard. Ubeđenje da će se isповraćati polako je počinjalo da bleđi.

„I našla se u nebranom grožđu. I ja sam bila beskućnica, zato znam kako je“, reče starica. „Pa sam pomislila da si i ti. Šta ćeš u Londonu?“

„Dobio sam posao“, reče on ponosito.

„Čime se baviš?“, upita ona.

„Ovaj, hartijama od vrednosti“, reče Ričard.

„Ja sam bila igračica“, reče starica; nespretno se gegucala trotoarom i pevušila za sebe nešto bez ikakve melodije. Onda se zanijhala kao čigra kad se zaustavlja, pa naposletku stala

i okrenula se ka Ričardu. „Daj ruku“, reče mu, „da ti proreknem budućnost.“ On je poslušao. Svojom staračkom šakom čvrsto je uhvatila njegovu, a onda nekoliko puta trepnula, poput sove kad proguta teško svarljivog miša. „Čeka te dalek put...“, reče ona zbunjeno.

„London“, saopšti joj Ričard.

„Ne samo London.“ Starica zastade „Ne onaj London koji ja poznajem.“ Otpočela je blaga kišica. „Žao mi je“, reče ona. „Sve će početi jednim vratima.“

„Vratima?“

Ona klimnu glavom. Sve jača kiša dobovala je po krovovima i asfaltnom putu. „Da sam na tvom mestu, pripazila bih se vrata.“

Ričard ustade, pomalo nesiguran na nogama. „Pa, dobro“, reče, ne baš sasvim siguran kako da se ophodi prema saznanju ove vrste. „Hoću. Hvala.“

Neko otvori vrata paba i na ulicu pokuljaše svetlost i buka. „Ričarde? Jesi li dobro?“

„Ma da. Vraćam se za sekund.“ Sva mokra, starica se već beše odbatrgala ulicom po pljusk. Ričard je morao nekako da joj pomogne: ipak, nije mogao da joj da novca. Požurio je za njom uzanom ulicom; hladna kiša mu je kvasila lice i kosu. „Izvolite“, reče Ričard. Petljao je oko drške kišobrana u pokušaju da nađe dugme i otvori ga. Potom nešto škljocnu i kišobran se rascveta u ogromnu belu mapu londonske podzemne železnice; svaka linija beše nacrtana zasebnom bojom, svaka stanica označena imenom.

Starica zahvalno prihvati kišobran i osmehnu se kao da kaže „blagodarim“. „Imaš dobro srce“, reče mu. „Ponekad je to dovoljno da stigneš na odredište, ma gde to bilo.“ Onda odmahnu glavom. „Mada uglavnom nije.“ Nalet vetra umalo joj istrže kišobran ili ga izvrnu, i ona ga čvrsto steže. Obujmila

ga je rukama i gotovo se presamitila da se zaštititi od vetra i kiše. Potom ode, u pljusak i u noć – okruglo belo obličje prekriveno imenima stanica londonskog metroa – Erls kort, Marbl arč, Blekfrajars, Vajt siti, Viktorija, Endžel, Oksford serkus...

Ričard shvati da je počeo pijano da razmatra postoji li stvarno cirkus na Oksford serkusu*: pravi cirkus s klovno-vima, lepticama i opasnim zverkama. Vrata paba opet se otvoriše: prasak zvuka, kao da je neko upravo pojačao pab do daske. „Ričarde, debilu, ovo je tvoja žurka, bog te tvoj, propustićeš sve što valja.“ Vratio se u pab, a nagon za povraćanjem utopio se u svu tu čudnovatost.

„Pokisao si kao miš“, reče neko.

„Nikad ti nisi video pokislog miša“, kaza Ričard.

Neko mu dodade veliku čašu viskija. „Sruči to da se zagreješ. Znaš, u Londonu ne može da se nađe pravi škotski viski.“

„Ma može sigurno“, uzdahnu Ričard. Voda mu je s kose kapala u piće. „U Londonu svega ima.“ I sručio je skoč, a posle mu je neko doneo još jedan, a onda se noć zamutila i raspala na komadiće: kasnije se sećao samo osećaja kako s jednog malog, razumnog mesta – mesta koje ima smisla – odlazi negde gde je sve veliko i staro, a smisla nema; i sećao se beskrajnog povraćanja u pun odvod za kišnicu, negde u sitnim jutarnjim časovima; i belog obličja označenog simbolima čudnih boja, nalik na kakvu okruglu bubu, kako odlazi po kiši.

Sutra dan ujutru se ukrcao u voz na šestočasovno putovanje na jug, koje će ga odvesti do čudnih gotičkih tornjića i svodova stanice Sent Pankras. Majka mu je za put umesila kolač od oraha i spakovala mu je termos čaja; i, sav na tri čoška, Ričard Mejhju je otišao za London.

* Engl.: *Oxford Circus* – Oksfordski kružni tok (ali i Oksfordski cirkus). (Prim. prev.)

Prvo poglavlje

Bežala je već četiri dana – beše to bekstvo zbrda-zdola, tumbanje po hodnicima i tunelima. Bila je gladna, iscrpljena i umornija no što telo može podneti, a svaka sledeća vrata sve teže su se otvarala pred njom. Posle četiri dana bekstva, pronašla je skrovište: malenu kamenu jazbinu u korenu sveta, gde će biti bezbedna – barem se nadala – i konačno je zaspala.

Gospodin Krup je unajmio Rosa na prethodnoj lutajućoj pijaci, u Vestminsterskoj opatiji. „On ti je“, kazao je gospodinu Vandemaru, „nešto kao kanarinac.“

„Peva?“; upita gospodin Vandemar.

„Sumnjam; sumnjam stopostotno, sumnjam svim srcem.“

Gospodin Krup provuče prste kroz retku narandžastu kosu. „Ne, mili moj druže, mislio sam u prenesenom značenju – više u smislu onih ptica što ih odnose u rudnik.“ Gospodin

Vandemar klimnu glavom – lagano mu je svitalo: Da, kanarinac. Gospodin Ros inače nije ličio na kanarinca. Bio je grmalj – krupan gotovo koliko i gospodin Vandemar – izuzetno širokav i u potpunosti ćosav, i govorio je vrlo malo, premda je obojici stavio do znanja kako voli da ubija, a lepo mu i ide; gospodinu Krupu i gospodinu Vandemaru ovo je bilo zabavno, baš kao što bi Džingis-kanu bio zabavan naduveni mladi Mongol koji je nedavno prvi put opljačkao selo ili spalio svoju prvu jurtu. Bio je kanarinac a da nije ni znao. Zato je gospodin Ros krenuo prvi, u onoj svojoj prljavoj majici kratkih rukava i skorenim farmerkama, a Krup i Vandemar, u svečanim crnim odelima, išli su iza njega.

Oštrooki mogu gospodina Krupa i gospodina Vandemara razlikovati na četiri jednostavna načina: kao prvo, gospodin Vandemar je za dve i po glave viši od gospodina Krupa; drugo, oči gospodina Krupa su plave i izbledele poput šara na starom porcelanu, dok su oči gospodina Vandemara smeđe; treće, gospodin Vandemar je prstenje na svojoj desnoj ruci načinio od lobanja četiri gavrana, a gospodin Krup, koliko se može videti, ne nosi nakit; četvrto, gospodin Krup voli reći, dok je gospodin Vandemar većito gladan. Pored toga, nimalo ne liče.

Nekakvo šuštanje u tami tunela; u ruci gospodina Vandemara našao se nož, a onda mu više nije bio u ruci, već je blago drhturio skoro deset metara ispred njih. Prišao je nožu i podigao ga za držak. Na sečivo je bio naboden sivi pacov; dok mu je život kopneo, bespomoćno je otvarao i zatvarao usta. Gospodin Vandemar mu palcem i kažiprstom smrvi lobanju.

„E, ovog nisi mogao uhvatiti ni za glavu ni za rep“, reče gospodin Krup. Zacereka se na sopstvenu šalu. Gospodin Vandemar ne reče ništa. „Pacov. Rep. Kapiraš?“

Gospodin Vandemar skide pacova sa sečiva i poče slasno i zamišljeno da ga žvaće, počevši od glave. Gospodin Krup mu ga izbi iz ruku. „Prekini“, reče. Pomalo nadurenno, gospodin Vandemar skloni nož. „Gore glavu“, prosikta gospodin Krup ohrabrujućim glasom. „Biće još pacova i pacova. Elem: napred. Ima svašta da se odradi. Treba još kojekoga povrediti.“

Tri godine u Londonu nisu izmenile Ričarda, premda su mu izmenile stav prema gradu. Zasnovano na slikama, Ričard je u početku zamišljao London kao siv, pa čak i crn, i iznenadio se kad je otkrio koliko se šareni. Bio je to grad crvene cigle i belog kamena, crvenih autobusa i velikih crnih taksija (koji su često, zaprepastio se Ričard isprva, bili zlatni, zeleni ili bordo), jarkocrvenih poštanskih sandučića i zelenih travnatih parkova i groblja.

Tu se prastaro sudaralo s mladim i nezgrapnim, ne nelagodno ali bez i truni poštovanja; bio je to grad prodavnica i kancelarija, restorana i kuća, parkova i crkava, zapostavljenih spomenika ili krajnje nepalatolikh palata; grad sa stotinu neobično prepoznatljivih četvrti čudnih imena – Krauč end, Čok farm, Erls kort, Marbl arč*; bučan, prljav, razdragan, usplahiren grad, koji je živeo od turista, neophodnih ma

* Engl.: *Crouch End* – premda *crouch* na engleskom iz poznog srednjeg veka znači *krst*, koji je možda služio kao kamen međaš između dva imanja, a *end* ivica ili periferija, na savremenom engleskom *Crouch End* značilo bi, otprilike, *Čučanjska četvrt*.

Chalk Farm – farma krečnjaka, premda je *Chalk Farm* verovatno iskvareni oblik nekadašnjeg naziva *Chalcot Farm*.

Earl's Court – erlov dvor ili dvorište.

Marble Arch – mermerni luk. (Prim. prev.)

koliko ih sam grad prezirao, grad u kom se, u proseku, gradski prevoz nije ubrzao već tri stotine godina, nakon petsto godina naglog i nepredvidljivog proširivanja ulica i neveštih pokušaja da se izmire potrebe saobraćaja – konjskog ili, u skorije vreme, motorizovanog – s potrebama pešaka; grad uzavreo od ljudi svih boja, sojeva i vrsta.

Kad je tek stigao, London mu se činio ogroman, uvrnut, suštinski nerazumljiv, i samo zahvaljujući mapi metroa – otmenom, raznobojnom topografskom prikazu linija i stanica podzemne železnice – imao je utisak da u svemu tome postoji nešto nalik na red. Postepeno je shvatao da je mapa metroa zgodna izmišljotina koja olakšava život, ali nema nikakve veze sa stvarnim izgledom grada iznad nje: *kao kad pripadaš nekoj političkoj stranci*, pomislio je jednom ponosno, a onda je, nakon što je na nekoj žurki pokušao da jatu zblanutih neznanaca objasni sličnost između mape metroa i politike, odlučio je da opaske o politici nadalje prepusti drugima.

Lagano, putem osmoze i belog znanja (što je isto kao beli šum, samo što vam stavlja više činjenica na raspolaganje), nastavio je da upoznaje grad – a ovaj proces se ubrzao kad je shvatio da sam centar, londonski Siti, nije veći od kvadratnog kilometra ili dva, od Oldgejta na istoku do Flit strita i sudnica Old Bejlja na zapadu; bila je to malena opština, sada sedište londonskih finansijskih institucija – i tu je sve i počelo.

Dve hiljade godina pre toga, London je bio keltsko seoce na severnoj obali Temze, na koje su Rimljani natrapali, pa se u njemu i nastanili. London je polako rastao, sve dok se, oko hiljadu godina kasnije, nije spojio sa sićušnim kraljevskim gradom Vestminsterom nedaleko na zapadu, a kad je izgrađen Londonski most, London se združio s varošicom Sadark, pravo preko reke, i rastao je i dalje, a polja, šume i močvare lagano su nestajali pred gradom u procvatu; širio

se sve više, srastao sa selima i seocima poput Vajtčapela i Detforda na istoku, Hamersmita i Šeperds buša na zapadu, Kamdena i Izlingtona na severu, Batersija i Lambeta s druge strane Temze na jugu – sve ih je usisao u sebe, a za njima su ostala samo imena, baš kao kad barica žive naiđe na manje kapljice žive, pa se one s njom sjedine.

London je izrastao u nešto ogromno i prepuno suprotnosti. Bilo je to valjano mesto, fini grad, ali za sva valjana mesta mora se platiti cena, i postoji cena koju sva valjana mesta moraju da plate.

Posle nekog vremena, Ričard je uhvatio sebe kako London uzima zdravo za gotovo; s vremenom je počeo da se ponosi što nije posetio nijednu znamenitost (izuzev Londonske kule, kad mu je tetka Modi za vikend došla u grad i Ričard je preko volje morao da joj izigrava pratnju).

Ipak, Džesika je sve to promenila. Vikendom je, umesto da vreme provodi na neki smislen način, Ričard išao s njom na mesta poput Nacionalne galerije i Galerije Tejt, gde je otkrio kako od preduge šetnje po muzejima umeju da zabole noge, da se svetska umetnička blaga posle nekog vremena stapaju jedno s drugim i da su u muzejskim kaficima parče torte i šolja čaja tako sramotno skupi da to prevazilazi ljudsko poimanje.

„Čaj i ekler, izvoli“, rekao joj je. „Manje bi koštalo kupiti jednog Tintoreta ili tako nekoga.“

„Ne preteruj“, rekla je Džesika vedro. „Osim toga, u Tejtu nema Tintoreta.“

„Trebalo je da uzmem kolač od trešanja“, kazao je Ričard. „Onda bi mogli da priušte još jednog Van Goga.“

„Ne“, rekla je Džesika, sasvim ispravno, „ne bi.“

Ričard je Džesiku upoznao u Francuskoj dve godine ranije, kada je otišao na vikend u Pariz; zapravo, sreo ju je

u Luvru dok je tražio grupu drugara iz kancelarije koji su putovanje i organizovali. Dok je piljio uvis, u neki divovski kip, koraknuo je unazad i naleteo na Džesiku, koja se divila ogromnom, istorijski značajnom dijamantu. Pokušao je da joj se izvini na francuskom, koji nije znao, pa je odustao i počeo da se izvinjava na engleskom, a onda probao da se okuša u izvinjavanju na francuskom što je uopšte morao da se izvinjava na engleskom; na kraju je primetio da je Džesika Engleskinja do srži, a ona ga je u međuvremenu nagnala da je časti skupim francuskim sendvičem i nimalo jeftinim sokom od jabuke – i, pa, tako je zapravo sve to i otpočelo. Nikad kasnije nije uspeo da ubedi Džesiku kako on sam i nije baš ljubitelj šetkanja po galerijama.

Vikendom kad ne bi otišli u galeriju ili muzej, Ričard bi trčkarao za Džesikom dok bi ona išla u kupovinu, koju je u celini obavljala u Najtsbridžu – blizu čak i peške, a kamoli taksijem, njenog stana u Kensingtonu, u skupoj zgradi koja je nekad davno služila kao štala. Ričard je pratio Džesiku u pohodima do ogromnih tržnih centara poput *Herodsa* i *Harvi Nikolsa*, robnih kuća gde je Džesika mogla da kupi sve, od nakita i knjiga do nedeljne zalihe povrća.

Ričard se veoma divio Džesiki – prelepoj, često vrlo duhovitoj ženi, ženi od koje će jednog dana nešto biti. Džesika je u Ričardu videla ogroman potencijal, koji bi ga, ako ga odgovarajuća žena upregne kako valja, mogao pretvoriti u savršen predmet udaje. Eh, da je samo malo usredsređeniji, mrmrljala bi za sebe, i davala mu knjige s naslovima poput *Kako se odeavaju uspešni* i *Sto dvadeset i pet navika muškaraca koji su uspeli u životu*, i knjige o tome kako posao treba voditi kao da je u pitanju vojni pohod; a Ričard bi uvek zahvalio i uvek bi imao nameru da ih pročita. Na muškoj galanteriji u *Harvi Nikolsu* birala mu je odeću kakvu je smatrala da bi

on trebalo da nosi – a on ju je nosio, barem radnim danima; i tačno godinu dana nakon prvog susreta saopštila mu je kako je, po njenom mišljenju, došlo vreme da se kupuje verenički prsten.

„Što si ti s njom?“, pitao je Gari iz korporativnog računovodstva osamnaest meseci kasnije. „Ja se nje plašim.“

Ričard je odmahnuo glavom. „Divna je kad je upoznaš.“

Gari je spustio plastičnog trola kog je uzeo s Ričardovog stola. „Čudo te još pušta da se igraš ovim.“

„Nikad se to nije poteglo“, reče Ričard i uze jedno stvarenje sa stola. Imao je čupu drečavonarandžaste kose i pomalo zblanut izraz lica, kao da se izgubio.

Tema se, zapravo, jeste potezala. Džesika je, međutim, uspešno ubedila sebe da je Ričardova zbirka trolova slatka i ekscentrična, nešto poput zbirke anđela gospodina Stoktona. Džesika se upravo bavila organizacijom putujuće izložbe anđela gospodina Stoktona, i došla je do zaključka da uspešni muškarci uvek nešto sakupljaju. Zapravo, Ričard i nije skupljao trolove. Jednog je našao na ulici pred kancelarijom, i u mlakom i prilično uzaludnom pokušaju da svom radnom okruženju dâ nekakav lični pečat, stavio ga je na kompjuterski monitor. Ostali su prispevali u narednih nekoliko meseci – pokloni od kolega, koje su primetile Ričardovu sklonost prema malim rugobama. Prihvatao je poklone i strateški ih raspoređivao po stolu, pored telefona i uramljene Džesikine fotografije. Danas je na fotografiju bila zalepljena žuta cedulja iz blokčeta.

Bio je petak po podne. Ričard je primetio da su događaji kukavice; nikad se ne dešavaju jedan po jedan, već se umesto toga kreću u čoporima i naskaču na njega svi odjedanput. Uzmimo, recimo, upravo ovaj petak. Bio mu je to, kako je Džesika napomenula barem deset puta u proteklih mesec

dana, najvažniji dan u životu. Ne i u *njenom*, naravno. To će biti neki budući dan, kada je, Ričard nije sumnjao, progla-se za premijera ili kraljicu ili Boga. No bio je to, bez imalo sumnje, najvažniji dan *njegovog* života. Dakle, baš nezgodno što je, uprkos cedulji koju je Ričard ostavio na vratima friži-dera kod kuće, i drugoj, koju je stavio na Džesikinu fotografiju na radnom stolu, sasvim i stopostotno zaboravio na njega.

Pored toga, već beše promašio rok kada je trebalo da podnese onaj izveštaj o Vondsvortu, i to mu je okupiralo najveći deo mozga. Ričard je proverio još jedan stubac brojki; onda je primetio da je sedamnaesta stranica nestala i opet je pustio u štampu; kad je pregledao još jednu stranicu, znao je, kad bi ga samo ostavili da ovo na miru završi... ako, čudo nad čudima, telefon ne zazvoni... zazvonio je. On ga palcem pre-baci na spikerfon.

„Halo? Ričarde? Organizacioni direktor pita kad će dobi-ti izveštaj.“

Ričard pogleda na sat. „Za pet minuta, Silvija. Skoro je gotovo. Samo moram da prikačim procenu troškova i dobiti.“

„Hvala, Dik. Sići ću po to.“ Silvija je bila, kao što bi vam rado i sama objasnila, „OD-ov lični asistent“ i zračila je živahnom delotvornošću. On isključi spikerfon; istog časa je opet zazvonilo. „Ričarde“, reče zvučnik Džesikinim gla-som, „Džesika ovde, nisi valjda zaboravio?“

„Zaboravio?“ Pokušao je da se priseti šta je to mogao zaboraviti. U potrazi za nadahnućem on pogleda u Džesi-kinu fotografiju i nađe onoliko nadahnuća koliko je samo mogao poželeti u vidu žute cedulje pilepljene na njeno čelo.

„Ričarde? Javi se na telefon.“

Uzeo je slušalicu i usput pročitao belešku. „Izvini, Džes. Ne, nisam zaboravio. U sedam uveče, u *Ma Mezon italijanu*. Da se nađemo tamo?“

„Džesika, Ričarde. Ne Džes.“ Zastala je na tren. „Posle onoga prošli put? Ne dolazi u obzir. Ričarde, ti samo što i u rođenom dvorištu ne zalutaš.“

Ričard je razmatrao da li da napomene kako bi se svakom moglo desiti da Nacionalnu galeriju pomeša s Nacionalnom galerijom portreta, i da nije *ona* ceo dan stajala na kiši (iako je to, što se njega tiče, podjednako zabavno kao i lunjati po ma kom od ta dva mesta dok te ne zaboje noge), ali se predomislio.

„Doći ću po tebe“, reče Džesika. „Možemo zajedno do tamo.“

„Važi, Džes. Izvini – Džesika.“

„Ričarde, potvrdio si rezervaciju, je l' tako?“

„Da“, slaga Ričard svesrdno. I drugi telefon na stolu prodorno zazvoni. „Slušaj, Džesika...“

„Odlično“, kaza Džesika i prekide vezu. Najveću svotu novca koju je Ričard ikad potrošio, potrošio je na verenički prsten za Džesiku, pre osamnaest meseci, u jednoj od mnogobrojnih zlatara u *Herodsu*. On se javi na drugi telefon.

„Ćao, Dik“, reče Gari. „Ja sam, Gari.“ Gari je sedeo nekoliko mesta dalje od Ričarda. On mahnu Ričardu sa svog radnog stola, zanosno lišenog trolovskog prisustva. „Je l' stojimo još za ono piće? Rekô si da možemo da pregledamo merstamski račun.“

„Gari, silazi s telefona, bog te tvoj. Naravno da stojimo.“ Ričard spusti slušalicu. Na dnu cedulje iz blokčeta nalazio se broj telefona; Ričard je sam sebi tu cedulju napisao pre nekoliko nedelja. I *jeste* rezervisao: bio je skoro siguran. Ali nije potvrdio. Nameravao je sve vreme, ali bilo je toliko posla, a Ričard je znao da vremena ima napretek. No događaji se kreću u čoporima...

Sada je pored njega stajala Silvija. „Dik? Šta bi sa izveštajem o Vondsvortu?“

„Skoro je gotov, Silvija, samo sačekaj sekundić, važi?“

Ukucao je broj do kraja, pa odahnuo kad se neko javio. „Ma Mezon. Izvolite?“

„Dakle“, reče Ričard. „Sto za troje, za večeras. Mislim da sam ga rezervisao. I ako jesam, potvrđujem rezervaciju. A ako nisam, mogu li da ga rezervišem, molim vas?“ Ne, nema ju zapisan nikakav sto na ime Mejhju za večeras. Ni na ime Stokton. Ni Bartram – Džesikino prezime. A što se rezervacije stola tiče...

Nisu same reči Ričardu zvučale toliko neprijatno; u pitanju je bio ton. Sto za *večeras* svakako je trebalo rezervisati godinama unapred, možda – nisu mu rekli baš tako, ali valjda je trebalo da ga rezervišu Ričardovi roditelji. Sto za *večeras* je neizvodljiv; i da se papa, premijer i predsednik Francuske pojave bez potvrđene rezervacije, i njih bi uz gromoglasan podsmeħ izbacili na ulicu. „Ali to je za šefa moje verenice. Znam da je trebalo ranije da se javim. Samo nas je troje, ako biste *molim vas* mogli...“

Taj neko mu je spustio slušalicu.

„Ričarde“, reče Silvija „direktor čeka.“

„Šta misliš“, zapita Ričard, „da l' bi mi dali sto ako bih ih opet pozvao i ponudio još para?“

U njenom snu bili su u kući svi zajedno. Njeni roditelji, brat, mlađa sestra. Stajali su u balskoj dvorani i zurili u nju. Svi su bili tako bleđi, tako samrtnički ozbiljni. Porcija, majka, dotakla ju je po obrazu i rekla joj da je u opasnosti. U snu, Porta se nasmejala i kazala da zna. Majka je odmahнула glavom; ne, ne – *sada* je u opasnosti. *Sada*.

Porta otvori oči. Vrata su se otvarala, tiho, pretiho; zadržavala je dah. Koraci, jedva čujni po kamenu. *Možda me ne primeti*, pomisli ona. *Možda ode*. A onda, očajnički: *Gladna sam*.

Koraci zastadoše. Bila je dobro sakrivena, znala je, u gomili novina i dronja. I možda joj uljez i ne želi ništa nažao. *Zar ne čuje kako mi srce kuca?*, pomisli ona. A onda su se koraci približili, i znala je šta mora da učini, i plašila se. Neka ruka svuče s nje ono čime se beše pokrila, i ona pogleda uvis, u sasvim ćosavo, bezizražajno lice, koje se zbora u opak osmeh. Tada se zakotrljala, i izvila se, i nož namenjen njenim grudima pogodi je u nadlakticu.

Do tog časka nikad nije mislila da će biti u stanju. Nikad nije pomislila da će biti dovoljno hrabra, ili dovoljno uplašena, ili dovoljno očajna da se usudi. Ipak, jednu ruku podigla je čoveku do grudi i *otvorila*...

On dahnu i skljoka se na nju. Bilo je toplo, mokro i klizavo; iskobeljala se i ispuzala ispod čoveka, pa se isteturala iz sobe.

Povratila je dah u uzanom i niskom hodniku, gde se uz brektanje i jecaje sručila uza zid. Ovo joj je oduzelo i poslednju snagu; sad je iscrpljena. Rame je počinjalo da joj pulsira. *Nož*, pomisli. Ali na sigurnom je.

„Pazi ti to“, reče neki glas iz tame desno od nje. „Preživela je gospodina Rosa. Gospodine Vandemare, živ čovek da ne poveruje.“ Glas je curkao i razvlačio se. Zvučao je kao siva sluz.

„Da ne poverujem vala ni živ ja, gospodine Krupe“, kaza bezizražajan glas s leve strane.

Nekakva svetlost se upali i zatrepta. „Ipak“, reče gospodin Krup, očiju sjaktavih u tami pod zemljom, „nas preživoti neće.“

Porta ga snažno tresnu kolenom u prepone: a onda je potrčala nasumice, desnom rukom se držeći za levo rame.

I trčala je.

* * *

„Dik?“

Ričard mahnu da ga ne prekidaju. Gotovo da je uhvatio život za uzde. Još samo malo...

Gari ga opet pozva po imenu. „Dik? Pola sedam je.“

„Koliko?“ Papiri, hemijske, tabele i trolovi pljusnuše u Ričardovu aktovku. On je s treskom zatvori i potrča.

U trku je navukao kaput. Gari ga je pratio. „I? Idemo na to piće?“

„Piće?“

„Trebalo je večeras da se nađemo i popričamo o merstamskom računu. Znaš?“

To je večeras? Ričard načas zastade. Ako slabu organizaciju, odluči on, ikad proglase olimpijskim sportom, može on da se takmiči kao predstavnik Britanije. „Gari“, reče on, „izvini. Sve sam pobrkao. Moram večeras da se vidim s Džesikom. Izvodimo njenog šefa na večeru.“

„Gospodina Stoktona? Iz *Stoktonsa*? Onog Stoktona?“ Ričard klimnu glavom. Požurili su niz stepenice. „Sigurno ćete se divno provesti“, reče Gari, nimalo iskreno. „A kako Stvor iz Crne lagune?“

„Gari, Džesika je zapravo iz Ilforda*. I još je ljubav i sunce mog života, hvala na pitanju.“ Tad su već bili u izlaznom holu, i Ričard sunu ka automatskim vratima, koja se, čudo nad čudima, ne otvoriše.

„Gospodine Mejhju, prošlo je šest“, reče gospodin Figis, čuvar zgrade. „Morate da potpišete pri izlasku.“

„Nije mi ovo trebalo“, reče Ričard, nikom naročito. „Baš nije.“

* Engl.: *Ilford* – Zli gaz. (Prim. prev.)

Gospodin Figis je blago mirisao na tigrovu mast i kružile su priče da poseduje krajnje sveobuhvatnu kolekciju meke pornografije. Vrata je čuvao s marljivošću na granici ludila, pošto nikad nije sasvim prevazišao sram koji je doživeo kada se kompjuterska oprema s čitavog jednog sprata pokupila i otperjala, zajedno s palmama u saksijama i tepihom organizacionog direktora Aksminstera.

„Dakle, ništa od onog pića?“

„Izvini, Gari. Je l' bi ti odgovaralo u ponedeljak?“

„Super. Može ponedeljak. Vidimo se u ponedeljak.“

Gospodin Figis im je pregledao potpise, uverio se da ne nose kompjutere, palme u saksiji niti tepihe, pa pritisnuo dugme pod stolom i vrata kliznuše u stranu.

„Vrata“, reče Ričard.

Podzemni hodnik se račvao i delio; put je birala nasumice – šmugnula bi u neki tunel, trčala, posrtala i krivudala. Iza nje su se lagodno šetkali gospodin Krup i gospodin Vandemar, spokojno i vedro poput viktorijanskih velikaša na izložbi u Kristalnoj palati. Kad bi stigli do račvanja, gospodin Krup bi kleknuo, pronašao najbližu krvavu mrljicu, i zaputili bi se tuda. Poput hijena, trudili su se da iscrpe lovinu. Nije im se žurilo. Imali su na raspolaganju sve vreme ovog sveta.

Za promenu, Ričarda je poslužila sreća. Uhvatio je crni taksi sa izuzetno poletnim taksistom, koji je Ričarda kući odveo neočekivanim putem, ulicama koje Ričard nikad ranije ne beše primetio, sve vreme naklapajući, baš kao što – kako je Ričard otkrio – svi londonski taksisti naklapaju u prisustvu žive, zdrave mušterije koja govori engleski – o saobraćajnim